

ІСТОРІЯ В ШКОЛАХ УКРАЇНИ

8'2006

3 ПЕРШИХ РУК
ОУ
НОВИНИ ОСВІТИ
ОСВІТА УКРАЇНИ
ПЕДАГОГІЧНА ПРЕСА

ОФІЦІЙНА ІНФОРМАЦІЯ
Освіта в інноваційному
поступі суспільства

**СУСПІЛЬСТВОЗНАВЧА
ОСВІТА**
Формування
громадянської
компетентності (проект
«Громадянська освіта –
Україна»)

**МЕТОДИКА, ПРАКТИКА,
ДОСВІД**
Навчання учнів
процедури пояснення

ІНДЕКС 74644

ЗМІСТ

СУСПІЛЬСТВОЗНАВЧА ОСВІТА: ЗМІСТ, ФОРМИ, МЕТОДИ

ОФІЦІЙНА ІНФОРМАЦІЯ

- Освіта в інноваційному поступі суспільства. *Тези доповіді міністра освіти і науки України Станіслава НІКОЛАЄНКА на підсумковій колегії МОН України, 17 серпня 2006 року* _____ 2
- Забезпечення формування громадянської компетентності у сучасному змісті шкільної освіти. *Підсумковий документ робочої групи з розробки навчальних планів і програм проекту «Громадянська освіта — Україна»* _____ 4
- Ірина **РИБАК**
Учнівські олімпіади з основ правознавства. *Досвід проведення олімпіад в Донецькій області* _____ 12
- Завдання та відповіді на I, II, III етапи Всеукраїнської учнівської олімпіади з основ правознавства в Донецькій області у 2005—2006 н. р. _____ 15

МЕТОДИКА, ПРАКТИКА, ДОСВІД

- Володимир **КОМАРОВ**
Факт як основа системи історичних знань учнів. *Методологічний аспект* _____ 24 ✓
- Запрошуємо до співпраці _____ 27
- Олег **ФІДРЯ**
Процесуальні компетенції учнів і вивчення історії. *Стаття четверта: «Навчання учнів процедури пояснення»* _____ 28 ✓
- Олександр **ХУДОБЕЦЬ**
Використання комп'ютерного супроводу на уроках історії стародавнього світу в 6 класі _____ 33 ✓

ДИДАКТИЧНА СКАРБНИЦЯ ВЧИТЕЛЯ

- Олена **ПАНЧУК**
Урок узагальнення знань з теми «Козацька Україна». *Вступ до історії України. 5 клас* _____ 37 ✓
- Дмитро **ДЕСЯТОВ**
Урок-детектив «Як загинув Філіпп II?» (на прикладі вивчення теми «Розквіт Македонії»). *Історія стародавнього світу. 6 клас* _____ 39 ✓

НАУКА — ВЧИТЕЛЕВИ

- ТЕМА РОКУ: «ДО ГЛИБИН ІСТОРІЇ ДАВНЬОГО СВІТУ»
Мовою джерел: Промова Перікла з другої книги «Історії Пелопоннеської війни» Фукідіда. *Матеріали до уроків історії в 6 класі* _____ 42, 50, 56 ✓
- Олег **КРИЖАНІВСЬКИЙ**
Мистецтво бальзамування та обряд поховання у Стародавньому Єгипті. *З циклу «Культура та релігія Стародавнього Сходу». Стаття сьома* _____ 43 ✓
- Лілія **КУЛІКОВА**
Особливості товарно-грошових відносин та ринку Давньої Греції в класичний період _____ 47 ✓

МАТЕРІАЛИ ДО УРОКІВ

- Станіслав **КУЛЬЧИЦЬКИЙ**
Сталінський геноцид в Україні. *Стаття четверта: «Соціально-економічний геноцид в Україні»* _____ 51
- АВТОРИ НОМЕРА _____ 56

**№ 8 (64) 2006
ЖОВТЕНЬ**

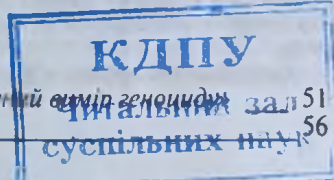
Схвалено вченою радою Інституту педагогіки АПН України (протокол № 8 від 5 жовтня 2006 р.)

Головний редактор
Віталій **ВЛАСОВ**
Редакційна колегія:
Надія **БІБІК**,
Анатолій **БУЛДА**,
Ігор **ГИРИЧ**
(перший заступник головного редактора),
Нестор **ГУПАН**,
Юрій **ЗАВАЛЄВСЬКИЙ**,
Раїса **ЄВТУШЕНКО**,
Георгій **КАСЬЯНОВ**,
Володимир **КОМАРОВ**,
Олег **КРИЖАНІВСЬКИЙ**,
Станіслав **КУЛЬЧИЦЬКИЙ**,
Тетяна **ЛАДНІЧЕНКО**,
Юлія **ЛЕБЕДЕВА**,
Фелікс **ЛЕВІТАС**,
Віктор **МИСАН**,
Юрій **МИЦІК**,
Петро **МОРОЗ**
(відповідальний секретар),
Віктор **ОГНЕВ ЮК**,
Павло **ПОЛЯНСЬКИЙ**,
Олена **ПОМЕТУН**,
Сергій **ТЕРНО**
(заступник головного редактора),
Анатолій **ТРУБАЧУК**,
Федір **ТУРЧЕНКО**,
Олександр **УДОД**,
Олег **ФІДРЯ**
Над номером працювали:
Людмила **ПАНЧЕНКО** (старший науковий редактор)
Євгенія **СВЯТИЦЬКА** (літературний редактор)
Володимир **ЛИТВИНЕНКО** (художник-дизайнер)
Лариса **АЛЕНІНА** (технічний редактор)
Наталія **ГУДКОВА** (коректор)

ВИДАВНИЦТВО «ПЕДАГОГІЧНА ПРЕСА»

Директор видавництва
Юрій **КУЗНЕЦОВ**, тел. 234-41-87
Головний редактор видавництва
Олег **КОСТЕНКО**, тел. 246-71-45
Заступник головного редактора видавництва
Ірина **КРАСУЦЬКА**, тел. 246-70-83
Заступник директора з виробництва
Валентина **МАКСИМОВСЬКА**, тел. 246-71-45
Головний художник
Володимир **ЛИТВИНЕНКО**, тел. 246-70-83
Завідувач відділу реалізації та реклами
Роман **КОСТЕНКО**, тел. 235-50-53
Адреса видавництва та редакції:
01004, Київ-4, вул. Басейна, 1/2,
тел. 227-00-92
Підготовка та друк СМП «АВЕРС»:
04214, м. Київ, просп. Оболонський, 36, тел. 461-87-93
Свідчення про державну реєстрацію ДК № 586
від 05.09.2001 р.
Згідно до набору 12.09.2006. Підписано до друку 17.10.2006.
Формат 60х84^{1/8}. Папір офсетний. Друк офсетний. Умовні
друк арк. 6,5. Опін.-вид. арк. 7,1. Наклад 2870 пр. Зам. 06-150.
За достовірність фактів, цитат, власних імен, посилаючись на літературні джерела відповідають автори публікацій.
Редакція зберігає за собою право рецензування, редагування та скорочення статей без згоди автора, може публікувати статті в порядку обговорення, не погодивши поглядів автора. Рукописи не повертаються.
Листи та матеріали для публікації можна надсилати електронною поштою: vvlasov@i.com.ua

© Видавництво «Педагогічна преса». Усі права захищено. Жодні частина, елемент, ідея, композиційний підхід цього видання не можуть бути копіюваними чи відтвореними у будь-якій формі і будь-якими засобами — ні електронними, ні фотомеханічними, зокрема ксерокопіюваннями, записом чи комп'ютерним архівуванням — без письмового дозволу видавця.
© «Педагогічна преса», 2006
© «Історія в школах України», 2006

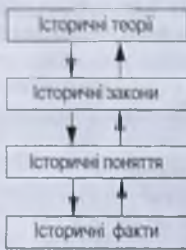

ФАКТ ЯК ОСНОВА СИСТЕМИ ІСТОРИЧНИХ ЗНАТЬ УЧНІВ Методологічний аспект

Володимир КОМАРОВ

До системи історичних знань учнів входять такі елементи, як факти, поняття, закони та теорії. Схематично залежність між ними можна зобразити так (схема 1).

Схема
Система історичних знань учнів

Кожний з наступних елементів цієї схеми відрізняється від попередніх більш високим ступенем узагальнення навчального матеріалу. Тож історичні поняття є певним чином узагальнені історичні факти. Історичними законами зазвичай називають історичні явища або процеси, які мають властивість повторюватися в ході суспільного розвитку. Стосовно історичних теорій, то це певним чином пов'язані між собою історичні закони. Але базовим елементом усієї системи історичних знань учнів є, безумовно, історичні факти. Що ж таке історичні факти? На жаль, у сучасній науковій літературі немає чіткого й однозначного визначення цього явища, тому в якості робочого можна запропонувати таке. «Історичні факти — це будь-які явища або процеси суспільно-історичного розвитку, які стали предметом пізнавальної діяльності людини».

Багаторічні спостереження автора свідчать, що дослідження історичних фактів як основи системи історичних знань учнів саме на методологічному рівні стикаються з низкою труднощів. За схемою, система історичних знань учнів з погляду теорії

інформації є доволі складним явищем. Вершина цієї системи — історичні теорії, а фундамент — історичні факти. Отже, в реальному навчальному процесі цей фундамент (історичні факти) прихований цілою низкою нашарувань інших складових історичних знань: таких, як історичні теорії, закони та поняття. У процесі навчання усі ці складові тісно взаємодіють між собою і проявляються як єдине ціле, ім'я якому — історичні знання. Методологічний підхід до дослідження такого феномена, як історичні факти, вимагає суворого додержання того, що ціле завжди складається з частин, а частина є лише моментом цілого. Саме тому існувала нагальна потреба виділення всіх складових елементів історичних знань й описання на методологічному рівні кожного з них. Окрім того, на перший погляд здавалося, що в процесі такого наукового пошуку дослідницька думка мала б рухатися від фундаменту до своєрідного «даху» знань учнів, тобто від історичних фактів до історичних теорій. Насправді це не так. Річ у тім, що методологічний підхід беззастережно доводить: історичні факти є свого роду нерозвинутими історичними теоріями, а історичні теорії, в свою чергу, — розвинутими історичними фактами. Відомо, що досліджене явище вивчати значно легше. Тобто в методологічному аспекті дослідницька думка має рухатися від своєрідного результату до початку — від історичних теорій до історичних фактів. Наразі йдеться про використання такого методу наукових досліджень, як метод зворотних висновків. І до суті цього методу. Свого часу серед авторів методологічних досліджень існувало таке висловлювання: «Анатомію мавпи легше вивчати, спираючись на анатомію людини, оскільки вона є розвиненим резуль-

татом анатомії мавпи». Саме тому методологічне дослідження складників історичних знань учнів відбувалося так. На початку були виявлені методологічні основи історичних теорій, далі історичні закони й історичні поняття [1, 2, 3]. І, нарешті, метою цієї статті є дослідження методологічних основ такого елементу історичних знань учнів, як історичні факти.

Загальновідомо: в процесі онтогенезу кожна людина проходить ті самі ступені розвитку, що й людство в цілому. Багаторічні спостереження автора свідчать, що найсприятливіші умови для дослідження методологічних основ окремих елементів історичних знань учнів (і за віковими особливостями школярів, і за змістом навчального історичного матеріалу) виникають під час вивчення того чи іншого курсу історії. Саме тому методологічні аспекти такого складника історичних знань учнів, як історичні теорії, вивчалися на матеріалі опанування декількох тем нової історії, які викладають у 8—9 класах сучасної української загальноосвітньої школи.

Аналогічними міркуваннями керувався автор, досліджуючи методологію історичних законів. Найбільш придатним для цього виявився матеріал історії середніх віків, який опановується учнями 7 класу. Дослідження методології історичних понять здійснювалося на прикладі історії стародавнього світу (6 клас), а історичні фактів — за темою з курсу історії стародавнього світу, присвячену неолітичній революції і, зокрема, виникненню рільництва та скотарства. Спостереження свідчать, що саме цей матеріал створює оптимальні умови для розв'язання поставленої задачі. Це пояснюється тим, що саме тоді школярів формуються систематичні історичні знання, а самі

базові елементи, тобто історичні факти. І, нарешті, саме тому в цей момент виникають умови для дослідження методології формування історичних фактів, так би мовити, в чистому вигляді, без впливу наступних нашарувань. Починаючи вивчення матеріалу, вчитель повідомляє, що з IX по VI ст. до н. е. людство переживало так звану неолітичну революцію, тобто перехід від споживаючого до відтворювального господарства. На дошці записують: «IX ст. до н. е. — VI ст. до н. е. — неолітична революція». Як доводить практика, шестикласникам наразі важко утримувати в свідомості відповідну інформацію. Тому запис на дошці виконує роль своєрідної наочної опори. Далі вчитель пропонує учням скласти таблицю 1.

Таблиця 1

Неолітична революція	
Початок революції	Завершення революції
Споживаюче господарство	Відтворювальне господарство
Збиральництво	Землеробство
Полювання	Скотарство
Рибальство	Ремісництво

Спочатку він демонструє її на дошці, з тим учні відтворюють у зошитах. Учитель привертає увагу дітей до верхнього рядка таблиці, наголошуючи, що революція — це суттєві зміни в суспільстві. Шестикласники пояснюють, що вона називається неолітичною, бо відбулася в добу неоліту.

Учитель. Чим займалися люди на початку неолітичної революції?

Учні (спираючись на таблицю). Люди займалися збиральництвом, полюванням та рибальством.

Учитель. А чим же займалися люди наприкінці неолітичної революції?

Учні. Вони займалися землеробством, скотарством та ремісництвом.

Учитель. Чи можна такі зміни вважати суттєвими і чому?

Практика навчання свідчить, що на поставлене запитання шестикласники, як правило, відповідають позитивно, але обґрунтувати свою відповідь не можуть.

Адже вони тільки починають вивчати систематичний курс історії, тож із подібним завданням зустрічаються чи не вперше. Для того щоб вийти зі скрутного становища, вчитель привертає увагу учнів до таблиці 1 і пропонує порівняти збиральництво та землеробство. Труднощі виникають знову. Вони пояснюються тим, що в процесі попереднього вивчення історії шестикласники не набули опорних знань з об'єктивних причин, оскільки в 5 класі вивчається пропедевтичний курс історії України. Тому завдання вчителя в даному разі полягає в тому, щоб безпосередньо на уроці повідомити всю необхідну інформацію. Крім того, за майже повної відсутності у школярів опорних знань учителю слід якомога повніше спиратися на їхній повсякденний життєвий досвід. Щонайменше шестикласники уявляють, що таке збиральництво і що таке землеробство. Відтак учитель пропонує з'ясувати, чим збиральництво відрізняється від землеробства. Завзвичай учні лише описують ці заняття первісних людей, не здійснюючи при цьому порівняння землеробства зі збиральництвом, учитель організовує співбесіду.

Учитель. Так що збирали первісні люди?

Учні. Первісні люди збирали зерно диких рослин, їстівні плоди, ягоди, різноманітні корінці та ін., тобто все те, що було придатним для споживання і було у природі в готовому вигляді.

Далі вчитель повідомляє, що первісні землероби вирощували жито, пшеницю, ячмінь та деякі інші культури. Після цього пропонує шестикласникам з'ясувати, що ж було спільного між збиральництвом і землеробством. Школярі відмічають, в обох випадках ідеться про культури рослинного походження.

Учитель. А що було відмінно між збиральництвом та землеробством?

Як свідчить практика навчання, учні уявляють різницю, але їм важко пояснити словесно. Зрештою з допомогою вчителя вони

роблять висновок, що результати збиральництва були непередбачувані, а врожай в землеробстві від випадковості залежав менше. Учитель підсумовує, що первісні землероби меншою мірою залежали від природи, ніж збирачі. Крім того, землеробство було продуктивнішим.

Учитель. Чи можна вважати суттєвими ті зміни в житті первісних людей, які сталися внаслідок переходу від збиральництва до землеробства? На це запитання шестикласники зазвичай відповідають позитивно.

Учитель. Чи можна ці зміни вважати революцією?

Учні ускладнюються з відповіддю. Тоді вчитель пропонує порівняти темпи розвитку суспільства в часи мезоліту та неоліту. Для цього на дошці робиться відповідний запис хронологічного характеру. Після такого порівняння шестикласники доходять висновку, що перехід від збиральництва до землеробства відбувся доволі швидко.

Продовжуючи урок, **учитель** нагадує учням, що революція передбачає швидкі й суттєві зміни в суспільстві, і знову пропонує поміркувати, чи можна вважати перехід від збиральництва до землеробства революцією. Цього разу шестикласники без утруднення відповідають позитивно. Продовжуючи роботу з таблицею 1, учитель разом з учнями аналізує другий її рядок, порівнюючи полювання та скотарство за такою ж схемою, що й попередню. І учні швидше дають правильну відповідь, активно використовуючи свої набутий досвід здійснення цієї розумової операції. Далі наводимо приблизний перебіг співбесіди.

Учитель. Що спільного є між полюванням та скотарством?

Учні відтворюють певні ускладнення з відповіддю.

Учитель пропонує поміркувати над тим, з якою метою первісні люди займалися полюванням та скотарством.

Учні. З метою забезпечення себе продуктами харчування тваринного походження.

Учитель. В якому випадку за-

2006. — № 8

безпечення продуктами харчування більш надійне?

Учні. Звісно, йдеться про скотарство.

Учитель. Чому?

Учні. Первісні люди, займаючись скотарством, значно менше залежали від різних випадковостей, ніж під час полювання.

Учитель. Як саме суттєві зміни відбулися в житті первісних людей під час переходу від споживаючого господарства до відтворювального?

Учні. Люди краще почали забезпечувати себе продуктами харчування.

Учитель. Чому первісний людський гурт, займаючись привласнювальним господарством, змушений кочувати з місця на місце?

Учні. Люди знову стикаються з певними розумовими ускладненнями.

Учитель. Чому худобу, наприклад стадо корів, треба постійно переганяти з місця на місце?

Учні. Корови з'їдають траву на пасовищі, тому пастухи і переганяють їх на нове місце.

Учитель. Так чому змушений був постійно кочувати первісний людський гурт?

Учні. Первісні люди так само використовували геть усе істивне в даній місцевості й змушені були міняти місце.

Учитель. Яка залежність існувала між обсягом того, що було придатним для їжі, та потребою в кочуванні?

Учні. Чим більшими були запаси їжі, тим менше треба було кочувати.

Учитель. Чому ж у такому разі перехід від привласнювального до відтворювального господарства зумовив зміну кочового способу життя осілими?

Учитель пропонує учням порівняти зображення палки-копачки і первісного плуга. Він розповідає дітям, як первісні люди користувалися цими знаряддями праці і пропонує пояснити, чому палкою-копачкою люди користувалися за умов кочового способу життя, а плугом — осілого. Учні намагаються обґрунтувати свою відповідь, але

часто просто описують способи використання як палки-копачки, так і первісного плуга.

Учитель. Яким знаряддям праці краще було обробляти землю, а отже виготовляти більше продукції?

Шестикласники зазначають, безумовно, плугом. Узагальнюючи відповіді школярів, **учитель** додає, що за допомогою плуга можна не тільки більше, а й краще обробити землю, натомість більше отримати продукції.

Так, поступово **вчитель** підводить шестикласників до висновку, що вдосконалення знарядь праці привело до зростання продуктивності праці, тобто до істотного збільшення кількості виготовленої продукції. Відтак потреба в кочуванні поступово відпала, і люди перейшли до осілого способу життя.

Наступним кроком у вивченні навчального матеріалу є розповідь **учителя** про розвиток первісних ремесел. Він підкреслює, що деякі общини первісних людей досягали кращих результатів у виготовленні тих чи інших ремісничих виробів. Такі общини мали певні переваги над іншими. Вони почали обмінювати свої вироби на продукти землеробства та скотарства. Зазначимо, що саме в цей момент вивчення програмового матеріалу виникають найсприятливіші умови для засвоєння учнями (звісно, на доступному шестикласникам рівні) такої загальноісторичної закономірності: поліпшення знарядь праці веде, по-перше, до росту продуктивності праці, по-друге — до підвищення якості продукції. Але учні засвоюють цю закономірність не як власне історичну закономірність, а як поодинокий історичний факт. Для того щоб ця залежність набула в свідомості учнів якості історичної закономірності, вона мусить безліч разів повторюватися в найрізноманітніших ситуаціях і на різному історичному матеріалі. Сформулювати розуміння такого зв'язку саме на рівні історичної закономірності наразі неможливо, оскільки в учнів бракує опорних знань. Формування історичних

знань на рівні розуміння історичних закономірностей відбувається за умови кількарядового повторення раніше засвоєного, але щоразу в нових ситуаціях. Саме тому потрібно максимально активізувати життєвий досвід учнів. **Учитель** проводить співбесіду.

Учитель. Чим пояснити, що в сучасному житті є безліч професій?

Учні. Так, нині є різні професії, а не тільки збирачі та мисливці, як це було в кам'яному віці. Сучасна людина не зможе робити все водночас, тому хтось краще шие одяг, а інший — працює на комп'ютері.

Учитель. До яких наслідків веде спеціалізація сучасних людей?

Учні відчувають певні ускладнення.

Учитель (спрощує запитання). На основі чого можна судити, що в одних людей краще виходить пошив одягу, в інших — користування комп'ютером?

Учні. У тих людей, які спеціалізуються на виготовленні одягу, він виходить і більш красивий, зручний. А інші, що мають схильність до роботи на комп'ютері, роблять свою справу більш ефективно.

Отже, підсумовує **вчитель**, спеціалізація в тій чи іншій сфері діяльності залежить від того, де саме людина робить свою справу швидше і краще за інших. Відповідно й продукції вона виготовляє більше. Кількість продукції, яку виготовляє одна людина за певний проміжок часу, називається *продуктивністю праці*. Удосконалення знарядь праці та спеціалізація приводять до росту продуктивності праці. Як свідчить практика навчання, саме таке визначення поняття «продуктивність праці», хоча є приблизним і не зовсім науковим, відповідає віковим особливостям та пізнавальним можливостям шестикласників.

Описаний шойно методичний варіант дає змогу в подальшому формувати історичні знання учнів на рівні розуміння закономірностей, а згодом і теорій суспільного розвитку. Однак укотре підкреслимо, що відсутність опорних знань потребує активі-

зації життєвого досвіду учнів. А це, в свою чергу, допомагає ті чи інші історичні поняття та закономірності засвоювати школярам як історичні факти. Лише неодноразове повторення зв'язків на різноманітному навчальному матеріалі поступово приведе до усвідомлення ними як історичних понять, так і закономірностей суспільного розвитку.

Підсумовуючи цей етап мето-

дологічного дослідження системи історичних знань учнів, зазначимо таке. Історичні факти як складова системи історичних знань учнів на методологічному рівні описуються категоріями «сволюція», «початок», «завершення», «революція». Узагальнюючи всі результати, зазначимо, що система історичних знань учнів на методологічному рівні описується такими категоріями (табл. 2).

Таблиця 2

Система історичних знань учнів (методологічний рівень)

Рівень історичних знань	Категорія			
Теорія	Істина	Знання	Незнання	Омана
Закопи	Диференціація	Прогрес	Регрес	Інтеграція
Поняття	Кількість	Форма	Зміст	Якість
Факти	Еволюція	Початок	Завершення	Революція

ЛІТЕРАТУРА

1. Кома ров В. Історичні теорії як вершина піраміди повноцінної шкільної історичної освіти // Історія в школах України. — 2004. — № 3. — С. 21 — 23.
 2. Кома ров В. Історичні закономірності: як формувати відповідні знання // Історія в школах України. — 2005. — № 9. — С. 12—15.
 3. Кома ров В. О. Історичні поняття як складові елементи історичних знань учнів // Історія в школах України. — 2006. — № 1. — С. 19—24.

Запрошуємо до співпраці

Відповідно до рішення ВАК України, яке було прийняте в грудні минулого року, в Інституті педагогіки АПН України розпочала свою роботу спеціалізована вчена рада із захисту кандидатських дисертацій зі спеціальності — 13.00.01 — теорія і методика навчання історії.

Її відкриття зумовлене необхідністю підготовки висококваліфікованих спеціалістів з методики навчання історії та інших суспільствознавчих предметів, що є особливо актуальним за сучасних вимог до реформування вищої та середньої освіти, а також за відсутності рад цього профілю в Україні.

Головою спеціалізованої вченої ради призначено доктора педагогічних наук, професора, завідувача лабораторії суспільствознавчої освіти О. І. Пометун, ученим секретарем — кандидата педагогічних наук Т. І. Мацейків.

Спеціалізована вчена рада працює на міжвідомчих засадах. До роботи у ній залучено фахівців з Інституту педагогіки та Інституту історії України НАН.

Експертизу наукових досліджень проводять члени спеціалізованої вченої ради: доктори педагогічних наук А. А. Булда, А. Й. Сиротенко; доктори історичних наук О. А. Удод, О. С. Рубльов, О. М. Мовчан, Я. В. Верменич; кандидат історичних наук Т. В. Ладиченко; кандидати педагогічних наук Г. В. Серова, В. М. Сотниченко.

Основні напрями досліджень, які згідно з рішенням ВАК України має право розглядати спеціалізована вчена рада, такі:

- генеза та історіографія розвитку історичної освіти й історико-методичної науки в Україні та світі;
- сучасний стан теорії та методики навчання історії у середній і вищій школі;
- теоретико-методологічні засади сучасної шкільної історичної освіти; система шкільної історичної освіти в Україні та основні напрями її розвитку і вдосконалення;
- мета, завдання та методичні засади навчання історії у середній та вищій школі в сучасних умовах;
- зміст шкільної історичної освіти та напрями його вдосконалення і розвитку;
- концептуальні засади навчання історії в 12-річній школі;
- навчання історії у вищих навчальних закладах як методична проблема;
- реалізація міжпредметних та міжкурсових зв'язків, інтеграція в навчання історії у середній та вищій школі;
- розвиток і оновлення методів навчання історії у середній та вищій школі;
- розвиток і оновлення засобів навчання історії у середній та вищій школі; методика реалізації диференційованого й особистісного орієнтованого підходу у процесі навчання історії у середній та вищій школі;

- інноваційні підходи та новітні технології навчання історії у середній та вищій школі;
 - форми організації процесу навчання історії у середній та вищій школі;
 - методика розвитку особистості, пізнавальних можливостей, здібностей учнів і студентів у процесі навчання історії;
 - методика формування знань, умінь і навичок учнів як компонент змісту історичної освіти у середній та вищій школі;
 - методика формування цінностей, ціннісних орієнтацій учнів і студентів у навчання історії;
 - компетентнісний підхід у навчання історії у середній та вищій школі;
 - способи перевірки та оцінювання результатів навчання історії у середній та вищій школі;
 - навчання суспільствознавчих дисциплін (правознавства, громадянської освіти, філософії та ін.) у сучасній середній та вищій школі.
- Усіх, хто має цікаві методичні розробки, практичний досвід, оригінальні ідеї щодо вдосконалення методики навчання історії та інших суспільствознавчих дисциплін, запрошуємо до співпраці.

Наша адреса: 04053, м. Київ, вул. Артема, 52-Д, к. 315, Інститут педагогіки АПН України, лабораторія суспільствознавчої освіти.

Вчений секретар Т. МАЦЕЙКІВ